

*Regina Urbonienė
Lietuvos dailės muziejus
Bokšto g. 5, Vilnius
Tel. (8 5) 261 3444
El. p. regina.urb@ldm.lt*

REGINA URBONIENĖ

Šiuolaikinio Japonijos ir Lietuvos medžio raižinio paroda „Medžio raižinio efektas“

Medžio raižinio technika labai įvairi, tačiau gana sudėtinga, todėl tarp menininkų ne itin populiarė. Organizacijos „Meno dalis“ sumanyta dviejų labai nutolusių šalių – Japonijos ir Lietuvos – menininkų kūrybos paroda siekta atskleisti medžio raižinio galimybių spektrą ir parodyti senosios grafikos technikos variacijas šiandien. Publikacijos autorė buvo pakviesta kuruoti Lietuvos menininkų ekspoziciją ir atrinkti ryškiausius Lietuvos medžio raižytojų pastarųjų metų kūrinius. Projektas, kurį globojo Japonijos ambasada Lietuvoje, prasidėjo 2017 m. rugsėjo 20 d. tarptautinės parodos „Medžio raižinio efektas“ atidarymu Janinos Monkutės-Marks muziejuje-galerijoje Kėdainiuose. Gruodžio 15 d. paroda, kaip svarbus „Klaipėdos – 2017 m. Lietuvos kultūros sostinės“ akcentas, perkelta į uostamiestį. 2018 m. savo kelią ji tęsė Vilniuje.

Jungtinės japonų ir lietuvių dailininkų ekspozicijos intriga – geriausių abiejų valstybių šiuolaikinių medžio raižytojų kūrybos sugretinimas. Ir, žinoma, įdomi patirtis: šiuolaikinis japonų medžio raižinys dar niekada nebuvo pristatomas Lietuvoje. Progą susipažinti su Japonijos šiuolaikine ksilografija suteikė projekto partneris – Tarptautinė Kioto medžio raižinio asociacija (KIWA – Kyoto International Woodprint Association), kurios prezidentas yra Richardas Keithas Steineris (Tosai). Į Lietuvą jis pakvietė 16 įvairioms kartoms atstovaujančių Japonijos menininkų, kuriančių mokuhanga technika. Jie pristatė beveik 50 darbų. Mokuhanga – tai medžio raižinio technika, kuriai naudojami vandens pagrindu pagaminti dažai. Kuriant šia technika nereikia ilgai džiūstančių aliejaus pigmentų ar didelių sunkių presų. Dažniausiai spausdinama rankomis ant washī (specialaus rankų gamybos popieriaus), gerai sugeriančio pigmentus ir leidžiančio išgauti akvareliškus persiliejimų efektus.

Japonija – šalis, turinti senas medžio raižybos tradicijas. Nuo XIX a. pabaigos tradicinis spalvotas japonų medžio raižinys darė stiprią įtaką

Keiko Mikami.
„Paštas: per dykumą“.
2011 m.

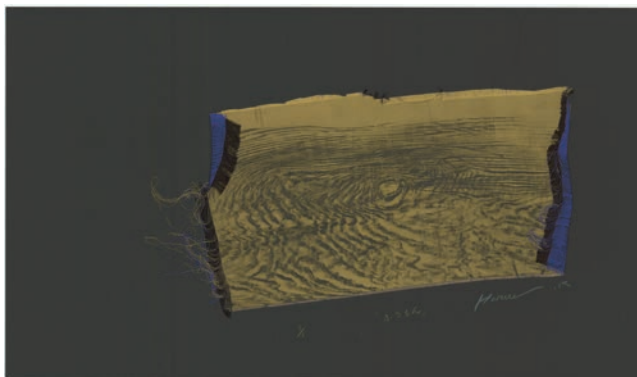
*Popierius, medžio raižinys,
60x89 cm.*

*Autorės nuosavybė.
Fotografą nežinomas*

—
Harue Katsuyama.
„Vėjo raibuliavimas“.
2017 m.

*Popierius, šilkas, medžio
raižinys, 31x54 cm.*

*Autorės nuosavybė.
Fotografą nežinomas*



Europos menininkams. Japonų graviūros pirmiausia plito per taikomiosios dailės pavyzdžius – etiketes arbatai, saldumynų dėžutes, atvirukus. XX a. viduryje Japonijos grafikoje paplito naujos ir mažiau įprastos technikos: litografija, ofortas, šilkografija. Medžio raižinio populiarumas silpo, bet XX a. pabaigoje šią situaciją pakeitė KIWA, kuri dalinasi menininkų patyrimu, rengia tarptautines parodas ir taip populiarina medžio raižinį visame pasaulyje. Organizacijos veikla suteikė naujų impulsų japonų menininkams vėl susidomėti ir kurti medžio raižinio technika. Kiote veikianti organizacija, vadovaujama prezidento R. Steinerio, nuo 1997 m. rengia tarptautines medžio raižytojų parodas, kuriose dalyvauja ne vien japonų, bet ir kitų šalių dailininkai. Dabar jau tradicija tapusios, kas ketverius metus rengiamos parodos auga, plečiasi ir suburia per 300 menininkų iš daugelio pasaulio šalių. Nuo 2003 m. KIWA rengiamose



Kyoko Sakamoto.
„Baseinas, rytinis
laikraštis“. 2007 m.

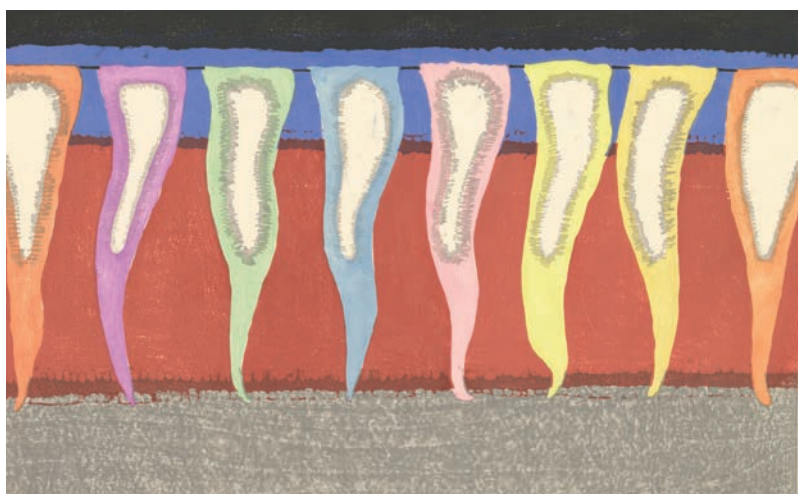
*Popierius, medžio raižinys,
53x90 cm.*

*Autorės nuosavybė.
Fotografas nežinomas*

Richard Keith Steiner
(Tosai). „Beveik panašus
susidomėjimas“. 2000 m.

*Popierius, medžio raižinys,
55x89 cm.*

*Autoriaus nuosavybė.
Fotografas nežinomas*



tarptautinėse šiuolaikinio medžio raižinio parodose dalyvauja ir Lietuvos medžio raižytojai. Jose buvo eksponuojami Arvydo Pakalkos, Ingos Dargužytės, Robertos Vaigelaitės-Vasiliūnienės, Vlado Lisaičio, Daivos Gudelytės ir kitų menininkų kūriniai, o Kęstutis Vasiliūnas 2003 m. pripažintas vienu iš parodos laureatų.

Lietuvoje medžio raižinys turi senas tradicijas, siekiančias XVI amžių. Šia technika kurtomis atsklandomis ar inicialais buvo puošiamos pirmosios spausdintos knygos. Vėlesniais laikais plėtėsi leidinių tematika, iliustruota nemažai veikalų, o pagrindą tam teikė XIX a. pradžioje Vilniaus universitete įsteigta Raižybos katedra. Joje išugdyta daug pajėgių meistrų, iš kurių ryškiausias romantizmo epochos dailininkas Vincentas Smakauskas. Profesionalaus Lietuvos medžio raižinio raidoje svarbų vaidmenį suvaidino 1922 m. įkurta Kauno meno mokykla ir joje veikusi

Yasuko Onishi.
„Sniego gėlė“. 1999 m.

*Popierius, medžio ražinys,
39x54 cm.*

Autorės nuosavybė.

Fotografą nežinomas

—

Akira Kurosaki.
Mėnulio užtemimas,
1982 m.

*Popierius, medžio ražinys,
36x25 cm.*

Autoriaus nuosavybė.

Fotografą nežinomas

—

Akira Kurosaki.
„Nepermatoma prizmė“.
1984 m.

*Popierius, medžio ražinys,
37x26 cm.*

Autoriaus nuosavybė.

Fotografą nežinomas





Richard Keith Steiner
(Tosai). „Šv. Jurgis ir
drakonas“. 2009 m.

*Papierius, medžio raižinys,
51x37 cm.*

*Autoriaus nuosavybė.
Fotografas nežinomas*

—
Kyoko Sakamoto.
„Pieva, vėrinys, šešėlis“. 2002 m.

*Papierius, medžio raižinys,
90x55 cm.*

*Autorės nuosavybė.
Fotografas nežinomas*

—
Nobuko Yamasaki.
„Stogai virš Koliziejais“. 2011 m.

*Papierius, medžio raižinys,
50x36 cm.*

*Autorės nuosavybė.
Fotografas nežinomas*

Jonas Čepas.
„Strigti“. 2015–2016 m.
Popierius, medžio ražinys,
mišri technika, 157x103 cm.
Autoriaus nuosavybė.
Fotografas nežinomas



Grafikos studija. Tuometinės nacionalinio stiliaus paieškos didele dalimi rėmėsi lietuvių liaudies meno tradicijų interpretacija. Liaudies grafikos stilistika ir technika lėmė medžio ražinio populiarumą. Gabiausi jaunieji grafikai (Vytautas Kazimieras Jonynas, Viktoras Petravičius ir kt.) tobulinosi Paryžiaus aukštosiose meno mokyklose, kur galėjo susipažinti su moderniąja daile. Savo kūrybinį kelią Kauno meno mokykloje pradėję kūrėjai (Antanas Kučas, Jonas Kuzminskis, Petras Rauduvė ir kt.)



Laura Selmistraitytė
Iš ciklo „Nieko
neveikimas“. 2012 m.

*Papierius, spalvotas medžio
raižinys, 76x152 cm.
Autorės nuosavybė.
Fot. S. Končiūtė*

—
Kęstutis Vasiliūnas.
„Duccio di Buoninsegna:
Pabučiavimas“. 2015 m.

*Drobė, spalvotas medžio
raižinys, mediniai atspaudai,
tipografinės raidės,
140x280 cm.
Autoriaus nuosavybė.
Fot. A. Valiauga*



medžio raižinio nepamiršo ir sovietiniais metais. XX a. 6 dešimtmetyje atgimęs tautodailės palikimo interpretavimas lėmė ksilografijos suklestėjimą ir lietuvių grafikos išskirtinumą tarp kitų Sovietų Sąjungai priklausiusių respublikų. 7–8 dešimtmečiais puikiai įvaldyta technika bei novatoriška mąstysena išsiskyrė Rimtauto Gibavičiaus medžio raižiniai. XX a. pabaigoje kilo nauja susidomėjimo tarpukario medžio raižiniais banga. Stiprų impulsą prisiminti tradicijas ir jas naujai interpretuoti suteikė ryškiai debiutavusi grafikų karta (Kęstutis Vasiliūnas, Roberta Vaigelaitė ir kt.). Šį išpūdingą proveržį tyrinėtojai sieja ir su tuo metu Europoje plitusių neekspresionizmu. Postmodernistinės lietuvių medžio raižinio vizualiosios raiškos branduoliu tapo Vilniaus dailės akademija – profesorius Kęstutis Vasiliūnas ir jo auklėtiniai.

Lietuviškajai parodos „Medžio raižinio efektas“ daliai suburta 13 ryškiausių šalies medžio raižinio kūrėjų. Atrinkti darbai atspindi pastarojo dešimtmečio kūrybą. Įvertinus jų visumą akivaizdžiai atsiskleidžia dabarties kūrėjų atotrūkis nuo klasikinės ar liaudies meno interpretacija paremtos tradicijos. Tik giluminių pastarosios atgarsių – ekspresyvią raižyseną, apibendrintą lakonišką formą, stiprų emociingumą – galima

Kristina Norvilaitė.
„Jo protas“. 2017 m.

Popierius, medžio raižinys,
50x70 cm.
Autorės nuosavybė.
Fot. K. Norvilaitė

—
Kristina Norvilaitė .
„Jo proto viduje“. 2017 m.

Popierius, medžio raižinys,
50x70 cm.
Autorės nuosavybė.
Fot. K. Norvilaitė



įžvelgti Kęstučio Vasiliūno, Evaldo Mikalauskio, Jono Čepo kūrinuose. Pastebima, kad šiuolaikinių raižinių neriboja formatas. Dailininkų nebetenkina spausdinimas tik ant popieriaus. Jį vis dažniau keičia neįprasti paviršiai: drobė, medis, sintetinio pluošto audiniai, teikiantys atspaudui papildomų faktūrų, atspalvių ir praplečiantys formato pasirinkimo galimybes. Svarbus veiksnys išlieka naujų išraiškos priemonių paieška, vis sudėtingėja spausdinimo procesas. Dažnai pasirenkama ne viena išgryninta klasikinė technika, o sujungiamos kelios. Medžio raižiniai derinami su linoraižiniais, šilkografija, monotipija, pasitelkiamos skaitmeninės technologijos.

Inovatyvumas ir idėjinio turinio paveikumas būdingas Kęstučio Vasiliūno kūrybai. Klasikiniai evangelijos siužetai (Nukryžiavimas,



Judo bučiny) ir citatos iš žymių Renesanso meistrų kūrinių, sugretintos su kasdienės kultūros elementais, kuria paradoksalų (keistai trapų ir agresyvų) kontekstą, priverčia naujai apmąstyti dabarties žmogaus ir jį supančio pasaulio santykį. Lakoniška plastine forma dailininkas kalba apie žmogiškos egzistencijos prasmę. Paradokso principas nesvetimas ir Laisvydės Šalčiūtės kūrybai. Ji nagrinėja populiariosios kultūros, moteriškosios tapatybės, lyčių lygybės temas. Kalbėdama apie rimtus dalykus menininkė pasitelkia ironiją ir žaidimą. Kurdama autoportretus ji pasirenka istorines asmenybes, populiarias replikas ar literatūrines citatas ir šelmiškai įsiamžina šalia jų. Kristinos Norvilaitės raižiniuose žaismingai interpretuojami moters ir vyro santykiai. Lakoniška dekoratyvi forma ir aktyvūs kontrastingų spalvų deriniai savaime provokuoja dialogui ir (ar) priešpriešai. Išoriškai ramūs, santūrūs ir dekoratyvūs, spalvų niuansais, ornamento ir faktūrų žaismu pagrįsti Daivos Gudelytės, Neringos Žukauskaitės kūriniai. Konceptuali deformuoto piešinio ekspresija, prasisiveržianti ypač dideliais formatais, būdinga Evaldo Mikalauskio ir Jono Čepo kūrybai. Abiejų menininkų darbai įtaigiai perteikia nerimastingą, skausmingo liūdesio persmelktą emociją. Literatūrinė interpretacija svarbi Robertos Vaigeltaitės-Vasiliūnienės kūriniuose, jungiančiuose vaizdinius ir verbalinius elementus. Sąmojingai ir ironiškai šiame kontekste atrodo miesto kultūros ženklų ir liaudies tekstilės ornamentikos dermė. Jolantos Sereikaitės kūryba yra pagrįsta klasikine medžio raižymo tradicija. Ja grafikė susidomėjo dar studijų metais, paskatinta profesoriaus Rimtauto Gibavičiaus. Menininkę žavi augmenijos pasaulis: reti keistų formų augalai, aštrios spygliuotos faktūros ar liaunų augalų plastika. Autorė siekia piešinio linijos lankstumo, raižysenos

Vytenis Tolutis.
„Taburetė“. 2014 m.

*Drobė, medis, autorinė
technika, 60x60 cm.
Autoriaus nuosavybė.
Fot. V. Tolutis*

—

Vytenis Tolutis.
„Taburetė“. 2014 m.

*Drobė, medis, autorinė
technika, 60x60 cm.
Autoriaus nuosavybė.
Fot. V. Tolutis*

lengvumo. Subtilia niuansuotų pustonių derme Lauros Selmistraitytės kūriniai niveliuoja grafikos ribas. Didžiulio formato raižiniuose daug kartų spausdindama vis tą pačią nuraižytą klišę, menininkė kuria tapybišką akvareliškai skaidrų vaizdą. Iš kūrinių sklinda hipnotizuojanti, meditatyvi ramybė.

Savita daugiasluoksne autorine technika išsiskiria Vlado Lisaičio kūriniai. Šis menininkas ieško monumentalumo, pirmenybę teikdamas abstrakčiai formai ir konstrukcijai, siekdamas plokštumos dinamikos bei emocionalaus spalvos poveikio. Mėgaudamasis spausdinamų klišių kompozicinių ir spalvinių variacijų gausa jis dažnai plečia grafikos technikos ribas ir priartėja prie tapybos.

Kitokią medžio raižinio interpretaciją siūlo Inga Dargužytė ir Vytenis Tolutis. Šie autoriai žavisi medžio tekstūra ir savaip ją išryškina. Skaidrus I. Dargužytės grafikos lengvumas randasi iš patirties ir meistriško sugebėjimo spausdinti. Atsargiai įtrindama dažus atspaude ji išgauna natūralią medžio rievlių tekstūrą. V. Tolučio kūriniai perteikia medį paveikusios civilizacijos ir laiko pėdsakus. Menininkas pasitelkia nebereikalingus buities atributus: langines, baldus, rėmus, daiktų fragmentus. Tiesioginio paviršiaus atspaudu technika suteikia galimybę autoriui papasakoti jų istorijas.

Šiuolaikinio lietuvių medžio raižinio panorama atspindi meninės kūrybos laisvę. Pastebimas platus kūrėjų raiškos priemonių arsenalas, kuriame dera klasikinės ir naujos technikos, įvairus menininkų gvildinamų temų spektras.

Modern Japanese and Lithuanian wood carving exhibition “Wood Carving Effect”

REGINA URBONIENĖ

Wood carving techniques are very varied, however due to their complexity, they are not so popular among artists. The exhibition of works by artists from two very distant lands – Japan and Lithuania, a project devised by the “Meno dalis” organisation, sought to reveal the spectrum of possibilities wood carvings can offer, and to show variations of this ancient graphic art technique around today. The publication’s author was invited to curate the Lithuanian artists’ exposition and to select the most distinctive Lithuanian wood carvers’ works created in recent years.

The project, of which the Japanese Embassy in Lithuania was a patron, began on September 20 as part of the opening of an international exhibition at the Janina Monkutė-Marks Museum Gallery in Kėdainiai. On December 15, the exhibition was moved to Lithuania's port city as an important highlight in the "Klaipėda – Lithuanian Capital of Culture, 2017" program, and was exhibited in Vilnius in 2018.

One of the intriguing aspects of the Japanese and Lithuanian artists' exposition is the juxtaposition of modern wood carvers' works from both countries. And of course, the interesting experience that was gained: contemporary Japanese wood carving has never been presented in Lithuania before. The chance to see contemporary Japanese xylography (woodcut prints) was made possible through the cooperation of the project partner – the Kyoto International Woodprint Association (KIWA) and its president Richard Keith Steiner (Tosai). He invited 16 Japanese artist of various generations to Lithuania using the mokuhanga technique, who presented close to 50 works. The Lithuanian part of the exhibition featured 13 of the most distinctive Lithuanian wood carvers. Their pieces reflected works created over the last decade.

The panorama of contemporary Japanese and Lithuanian wood carving reflects the freedom of artistic creation. A wide arsenal of means of expression was apparent where both classical and new techniques are combined, revealing the spectrum of the various themes developed by the creators.